

Ebben a faluban soha nem jártam. Meséltek róla, no nem sokat, csak módjával. Mintha ennek nem is volna jelentősége, csak afféle életrajzi tényként tartandó számon: ott született felmenőm egy első világháborús esztendőben, miközben nagyapám a fronton volt. Nem, ezt már csak én teszem hozzá, mert láttam valahol a család megmaradt, szét nem hurcolt, eldobott, fölösleges fényképei között egy bajuszos képet. Nagyapám az Osztrák–Magyar Monarchia egyenruhájában. Altiszti egyenruhában, bajusszal, mely maga a férfikaland. Úgy gondolom, egy kimenős délutánon megkereste a főtéri fényképész üzletét, a gép lencséje elé állt, és merőn belenézett. Várt. Nem tudjuk, mennyit, de azt pontosan tudjuk, hogy mire. Erre az egy pillanatra, amely az ő szabad életének volt a bizonyága, hogy egyszer rá gondoltak odafönn Bécsben, emlékeztek rá, s ha nem is Bécsben maga a császár, hát Besztercén a hadkiegészítő parancsnokságon 1916-ban, az ellenség augusztusi erdélyi betörése idején, megkérték nagyon szépen, hogy mentse meg a hazát, ezt a közös, befogadó hazát, mely tőle is függött, tőle, a mezővelkéri malom- és földbérletől; sebtiben mozgósították, a biztonság kedvéért a kezébe nyomtak egy hosszú csövű dióverőt, és felültették egy vonatra. Nem személyvonatra, ami a helyzet komolyságát jelzi, hanem egy nyitott ajtajú állatszállító vagonba. Ültek a nyitott ajtóban, lábuk lógott a semmiben, jó kedvük volt, a vonat nem volt nagyon tele, holott a dolog (világháború) sürgős is volt, mert az ellenség itt volt a nyakunkon, álnok módon támadtak meg, a hadüzenet előtt már felvonultak egy csöndes augusztusi éjszakán a szorosok torkolatához... Szóval robotgott a vonat. Még azt sem sajnálta nagyon, hogy nagyanyám nem volt ott a katonabúcsúztatón, ugyanis abban a mezősegi faluban még a kisvonat sem járt, minden fontosabb utazáshoz be kellett jönni Méhesre, ahol egyébként a nagyapám is született, és a vonat hol megállt, hol nekieredt, egyre messzebb vitte az apám apját az apám szülőfalujától, attól a falutól, ahol akkor még apám nem született meg, sőt, meg sem fogant, mert nem volt még eljőve a születésnek rendelt ideje.

A falu tehát Torda-Aranyos megyéhez tartozott közigazgatási szempontból, ma Maros megye egyik községileg alárendelt települése. Marosvásárhelytől északnyugatra, hozzávetőleg úgy 35 kilométerre fekszik. A falunapkor Szent Illés-napi vásárt tartanak, tudjuk meg az internet szabadenciklopédiás közlékenységének jóvoltából. Jelentéktelen helység, nevét egy helynévmagyarító lexikon szerint pusztá személynévből képezték, valószínűleg az egyik jelentősebb birtokosét rejti; romantikusabb megokolás szerint, az első foglalót, a legkorábbi telepesét, aki hajlandó volt itt házat építeni, földet megmunkálni, szántani-vetni. De azért volt némi különlegessége is, az első foglalo, az a jelentősebb, a nevét emlékezetül hagyó birtokos nem is magyar, hanem német lehetett. Velkér, Welkirch vagy Waldkirch, mindenesetre keresztény, nem mint nagyapám vagy apám. De erről később. Más, tudományosabbnak tűnő magyarázat szerint a helynév első tagja a Vel, a szláv 'nagy' (velki) szót rejti, a második rész, a Kér pedig magyar személynév, török gyökerű, jelentése ugyancsak 'nagy, hatalmas'! Ez csak olyan esetben történhetett meg, hogy a szlávok nem találkoztak a türkökkel a Mezőség domboldalain, elrekesztett patak völgyeiben, a tavak között. Mindenesetre apámnak megtetszett a Kér név, mert S. E., Ukrajnában agyonlőtt, híresen indulatossá költő barátja javaslatára, mikor írni kezdett, a Kéri nevet választotta. Az álnév választás annyira jól sikerült, hogy hetven évvel később egy fiatal történész azonosíthatatlan szerzőként válogatta be egy, a zsidókérdésről szóló tanulmánykötetbe atyám egykori 1939-es írását a kolozsvári Új Keletből.

A falu első említése – így illik ez egy magára valamiképp adó falukép leírásában – 1394-ből származik possessio Velker alakban, 1408-ban előkelőbb (ál)ruhában is előfordul poss. Welkeer gyanánt, holott németek nem nagyon voltak a továbbiakban, az 1910-es népszámláláskor német anyanyelvűnek feltüntetettek bizonyára jiddisül beszélő galíciai zsidók voltak, akik bizton haladtak az elvárt magyarosodás útján. De már nem sokáig.

A faluban elenyésző számban laktak magyarok, valószínűleg korábban, századokkal azelőtt többen, de a Mezőség dombjai között működik valamilyen meg nem nevezhető közöny, egykedvűség, amelyre hasztalan próbált választ találni néhány tudós elme és regényíró; a magyarság arafelét titokzatosan elfogy, nyelvünk elrejtőzik, kivár, megkopik, s így enyésztek el Árpád vagy Csaba (választhatunk tetszés szerint) ivadéka, a derék Jánosok és szemrevaló Erzsik, akárcsak a Waldkirchek. (De nemcsak ott a Medencében.) Inkább románok laktak, csöndes románok, akik valószínűleg 1918 előtt csak egyszer tekintettek föl az eke szarva mellől, 1848 őszén, amikor tribunusok ágáltak, száguldoztak keresztül-kasul a Mezőségen, légiókat szerveztek. Felnéztek és megintették, ők mindenesetre elvetették az őszi búzát, mert igaz, hogy szabadság, egyenlőség és testvériség, meg oláhok helyett most románoknak (!) hívják őket az urak, ha még maradtak itt a környéken grófok, s nem szaladtak be Kolozsvárra, Vásárhelyre, de enni kell, és ha nincs búza vagy kukorica (păpusoj), akkor élet sincs, s ebben az esetben a szabadságot, az egyenlőséget, meg azt a harmadik szót megette a nyekurat. Az ember legyintett, majd meggondolta magát, és keresztet vetett és tovább szántott-vetett egészen egy újabb őszi, már inkább november vége volt, amikor városi urak jöttek, románul kiabáltak, a háború vége volt, ugyanannak a háborúnak a vége, amelyben nagyapám nyitott vagonban utazott, és azt mondta a pap, hogy akar-e valaki közülük Gyulafehérvárra menni, mert ott nagy dolgok fognak történni, nemzetünk, minden románok jövője forog kockán. Mondták a parasztok, hogy nincs nekik pénzük utazni, s aztán az a Gyulafehérvár biztosan messze van. Erre pedig azt mondta az egyik úr, hogy nincs a messze, és különben is az út ingyen lesz oda-vissza. És akkor elment Butuza Serbán és Opra Bălan meg még vagy két katonaviselt, aki csak tegnapelőtt jött haza a frontról, és aztán ott kimondták, hogy ezentúl nem Magyarország vagyunk, hanem Románia, de azért a falu mégis mindenki Velcheriunak mondta, mint a magyarok idejében, míg egyszer 1927-ben jött a kisbíró és kidobolta, hogy ezentúl nem úgy lesz, nem úgy mondják ennek a falunak, hogy Velcheriu, mert az csúnya, és magyarul van, hanem úgy kell írni és hinni egymás között is, hogy Răzoare de Câmpie. A hatóságilag adományozottnak tehát semmi köze az évszázados névhez. Mindent el kellett törölni, az új név jelentése: mezsgye, kerti ösvény, ágyás, szántó vagy mező. Ha egy kis történelemhamisításra szottyanna kedve a 20. századnak, vígan állítható, hogy a település nevét az alapító moldvai szabadparasztoktól nyerte, kiket răzeşnek neveztek. (Van még egy jelentése a szónak: jégtörő csákány vagy lékelővas, de jégtörő csákányt csak filmen láttak a 20. század végén egy, Amerikából küldött zaftos krimiben a falubeliek.)

Erről persze sem a nagyapámat, sem az apámat nem értesítették annak idején, csak jóval később esett tudomásukra, midőn atyám katonai felmentéséhez születési bizonyítványt kellett kérni a községházáról a falu jegyzőjétől; évekkel később, ugyanis akkor már a család nem lakott az apám szülőfalujában, hanem egy olyan középnagy erdélyi városban, ahová Nagyapám is megérkezett 1916 szeptemberében. Bevitték a Ferenc József gyalogsági laktanyába a vár háta megett, és ott várta be, amíg hős csapataink – ennek csak így van értelme, így szoktuk meg, mi újságolvasók – kiverték az ellenséget az ősi magyar földről, ami még körülbelül 49 hónapig volt ősi és magyar, attól kezdve ősi román föld volt, de ki törődött ezzel igazán Mezővelchériun, amikor azt mondta mindenki, hogy

földosztás lesz. Ferenc Jóska adja, állította Bucur Vaszi, földet fog adni a népnek, de a másik nagyokos közbeszólt, hogy üss a szádra, Bucure, mert Ferdinánd most a király, aki megígérte a népnek, hogy mindenki kap földet, aki kint volt a fronton, a többiek pedig mondták, hogy a gróftól elveszik, mindenkinek jut belőle, aki román, ebből aztán nagy veszekedés lett Friedmann zsidó korcsmájában, nagyapám pedig hazament, és azt mondta nagyanyámnak, aki, úgy képezem, ült a malom melletti kőházban egy karosszékben, valamit varrogatott, két gyereke körötte lábatlankodott, Júlia akkor ötéves volt, J., az apám, kettő: Lenke, azt hiszem, el kell költöznünk. Nagyanyám feltekintett a varrásból, abbahagyta a lyukas gyerekruhák foltozását, kiment megnézni, mit csinál a cseléd, Mária, a Bucur Floris lánya. Mária később férjhez ment egy csendőrhöz, és bejött az apámhoz 1951-ben, hogy csináljon valamit, domnu doktor, mert a férjét elvitték, mint kriminált, nem is tudja, mit jelent az, apám pedig nem tehetett semmit, mert a marxista tanszék előadója nem szaladgálhat büntetlenül régi román királyi csendőrök érdekében... Nagyanyám tudomásul vette, és azt mondta nagyapámnak, Dolfi, mindent eladunk, és Kolozsvárra vagy Vásárhelyre költözünk.

Nagyapám, aki igazán nem sokat akart az élettől, jól megvolt ebben a faluban, szerette, őt is tisztelték, hiszen legényemberként került vissza bérlőnek az apja örökébe, úgy is hívták, Adolf úrfi, még akkor is, amikor bejött hozzá Vásárhelyre titokban, át az új román–magyar határon Opra Buzsor leánya, a nagyapám titkos szeretője (no persze Velkéren nem lehetett titkot tartani), és hozott valamit, egy kevés ételt, mert hallotta, hogy a zsidókat összeszedik, ő látta, hogy Friedmann korcsmárosékat is felterelték egy szekérre, és elment az egész család a többi zsidóval, meg Weissékat is elvitték Méhesről, de onnan mindenkit, mert ott sok zsidó él, hiszen szerette a gróf, Ugron István a zsidókat, azt mondják. Ez az asszony lehetett nagyapám titkos kedvese, mert egy ízben, ekkor már én is éltem, beállított hajnalban hozzánk egy öreg paraszt, aki nagyon hasonlított a nagyapámhoz (ahhoz a nagyapámhoz, akinek két fényképe is ott volt az apa íróasztalán üveg alatt, s úgy odaragadt, hogy soha nem lehetett leszedni, mert egyszer vizet kapott a kép felülete, és összeforrott az üveglappal), és azt mondta az a falusi öregember, hogy apám (a fivére) szerezzon neki beutalót, mert fáj a gyomra, és meg kéne operálni, éppen úgy fájta, mint az ő apja, vagyis Nagyapám, vagyis domnu Dolfi, mondta apám, amikor vonattal utaztunk Pestre évtizedekkel később, őt is műteni vittem, és apa felfedte a rokonsági bozótost, átadta nekem a neveket és kötelekeket, hogy tudjam, nem vagyunk egyedül a világon, noha azokból senki sem élt már, hiszen mind meghaltak egy másik ország, egy másik birodalom gázkamráiban vagy már a vagonokban, olyan marhavagonokban, mint amilyenben nagyapám utazott 1916-ban, ámbátor ezek az újabbak zárva voltak, rázva nyolcvan-száz emberre, mit is mondok – zsidóra.

1880-ban 279 házban 1280 ember élt, 1231-en görög katolikusok voltak, 40-en zsidók, vallásukat tekintve. Száztizenötön csak románul tudtak, 26-on vallották magukat magyar anyanyelvűnek, sőt 13-an akkor még németül is beszéltek a családban, volt a falunak, ha igaz, 98 cigánya is, de írni csak 73-an tudtak az egész településen, míg a kisebb községközpontban (Méhesen), a 828 lakosból alig harmincnek világosodott meg a betűvetés tudománya 130 évvel ezelőtt. Harminc évvel korábban, 1850-ben sokkal egyszerűbb a falu népeségi szerkezete: a 178 lakóházban 953-an élnek, ezek közül csak 13-an magyarok, a cigányok száma 61, zsidó pedig még egy sem tűnt fel. Míg a magyarok száma 1880-ra megkétszereződött, a görög katolikus románoké is szinte kétszerese a harminc év előttinek, a zsidók 40-szeres növekedést jelentenek be. Persze, inkább beköltözők, akik a földművelési viszonyok változásait kihasználva lettek bérlők, boltosok, kereskedők, talán még a közigazgatásban is részt vesznek írástudóként. Negyven zsidó bizonyosan tart egy melamedet, azaz egy tanítót, van kántora a közösségnek s egy, ma már fellelhetetlen imaháza. Felekezeti közigazgatás szempontjából Tordához vannak csatolva. Így rögtön érthetővé válik, miért esküdtek meg nagyszüleim Wesel Eliás főrabbi előtt Tordán 1911-ben. Nagyanyám különben ugyancsak Torda (akkor már Maros-Torda) vármegyei volt, Wiegner lány a Szászrégen közeli Dédáról. (Egyszer kimentünk héberül olvasó barátommal megkeresni a dédai temetőt. Hosszas kérdezősködés után bukkantunk rá, ugyanis a derék földművesek nem értették azt a kifejezést, hogy izraelita – valószínűleg a szót csak tévéből ismerték országnevű alakban. De mikor a népi megbélyegző román alakot [zsidán, zsidov] mondtuk, akkor felderült a borostás képe egy elnyúzott vasárnapos pályaművésznak. A szilvafák közé vezetett, ahol a temetőcsősz háza áll, a román temető sarkában karcsú, magas kövek vigyázták az öröklétet, nyugati oldalukon latin, a keletin kvadráttalukkal vésték fel, hogy Israel ben Aharon Wiegner, kit a mindennapokban Zoltánnak írtak be 1896-ban az állami anyakönyvbe az asszimiláció áldott aranykorában, nyugszik e jel alatt...) Tíz évvel apám születése előtt a falut tanyák vették körül. A Helységnévtár ilyenekkel adatlja állításom: Bozók-tanya, Duha-tanya, Elekes-tanya, Orbán-tanya, Radák-tanya és Ugron-tanya. (Mezőméhes, a „központ” sem árvább, ott Béli-tanya, Ilyés-tanya, Kendeffy-tanya, Makkai-tanya, Weiss-tanya és Zsombori-tanya ugrálja körül a kirajzás központját. A mezőségi székely falvak körül magyarosabb nevek sorakoznak. Például 1907-ben Mezőmadarashoz tartozott – valószínűleg ma is – Fekete, Hidegvölgy, Kétszup, Malomoldal, Tanorok, Tekenyölő és Vásárostető.) Az a bizonyos Ugron-tanya fontos lehet, ugyanis azt mesélték, hogy nagyapám a záhi kastély urától, a Monarchia utolsó bukaresti követétől, Ugron Istvántól bérelte a földet.

Mikor már befejeztem a falukép kicsipkézését, akkor akadt kezembe – más olvasó kérte ki a Tékában – az 1897-es Gazdatár [A Magyar Korona Országainak Mezőgazdasági Statisztikája II. kötet]. Ebben bukkantam az alábbi érdekes adatsorra: Mezővelkéren négyszáz holdon felüli birtokos (bérlő) volt. 1. Elekes Marius – (a hasonnevű tanya névadója?), 2. Grigore Bozacu (Bozók-tanya?), Weiss Jozsué (Weiss-tanya) és 4. Spielmann József, akinek nevéhez, fájdalom, egyetlen tanya sem horgonyozható hozzá. A nevezett dédnagyapám volt, valószínűleg 1917 előtt meghalt, ui. tisztos, istenfélő zsidó családban soha nem adták az újszülöttnek közeli élő rokon személynevét. Ezért lehetett az apám József. Nagyapám atyja 1944 katasztrális holdon gazdálkodott, melyhez hat hold rét is tartozott. A birtokot ábránfalvi Ugron Sándorné született gróf Kendeffy Rozáliától bérelte. Keze alatt kilenc mezőgazdasági cseléd dolgozott, s hat igásszékér csikorgott tova a tele zsákokkal aratás után. Kendeffy asszonyomnak száz juhát, 25 szarvasmarháját és négy szép lovát írták össze a mezőgazdasági statisztika kiküldött kérdezőbiztosai.

A tanyák nevéből könnyen kikövetkeztethető a falu kirajzása, még inkább az, hogy amint a földeket mindinkább megművelték, birtokba vették, a mezei gazdálkodás intenzívebbé vált, a földbirtokosok kitelepítették embereiket a termőföldek közelébe, s a tanyák a telepítő-birtokos nevét húzták maguk fölé. No, nem az örökkévalóságig, hanem valószínűleg az 1921-es földosztásig, amikor a birtokosok birtoka összességében zsugorodott, a bérlők fölöslegessé váltak, felszedték sátorfájukat és az utolsó termést, a haszon utolsó morzsáival kényyszerűségéből szétköltöztek, beköltöztek a városba. Nagyanyám szeretett volna Kolozsváron letelepedni, de nagyapám bátoratlan volt, ő inkább Marosludast nézte ki. Nem sokban különbözött Méhestől, Záhtól, Bándtól, a többi jelentősebb mezőségi sárfészekből, volt viszont vasútállomása a Marosvásárhely–Székelykocsárd szárnyvonalon, átfutott rajta a mezőségi keskenytávú vasút Beszterce felé, sőt még járásbíróvá is lett, telekkönyvi hivatallal. És főleg ott lakott nagyapám unokaöccse, a szerencsés kezű Salamon Anti. Anti bácsi – én már csak így ismertem őt a családi regetárból – élénk irigység tárgyát képezte. Gondold csak el, gabonával, terménnyel, más földi javakkal kereskedett, jól ment neki a háború alatt is. Sőt, utána sem vesztette el a fejét, lélekjelenlétét, szerencsésjét, üzleteit gyorsan bővítette a Regát (Ókirályság) felé, amint megjelentek az új vevők a gazdaság és a konjunktúra határmezsgyéjén. 1925-ben odahagyta Marosludast, és lehurcolkodott mindenestől Galacra, a Duna mellé. A cionista pártot támogatta, szavazatával, agitációjával bejuttatta a bukaresti parlamentbe Mayer Ebner, Fischer Tivadart, Fischer Józsefet

vagy talán éppen Landaut, akik aztán, amíg lehetett, állták a kuzisták rohamait, a Vaszgárda pimaszságait. De Anti bácsi tudta, hogy ott lenn a Duna mentén már soha nem lesz nyugta, ezért még 1941-ben kivándorolt Palesztinába, majd New Yorkba. Ott is halt meg nagy szeretetben, és megnyugodott lelkiismerettel. Felőtt fiai Galacon maradtak, túléltek a háborút, és egyszer csak beállítottak hozzánk az unokái. Románul beszéltek, hangosak voltak, mintha többségiek lennének, moldvai hangsúllyal mondtak moldvai vicceket. Apám nekik mái losca volt. Látván megdöbbenésemet – a rokoni érzés soha nem ébredezett kebelemben, amiért is magyarságom okolható, és így hatvan után már szégyellem is magam egy kevéssé, de sajnos minden jóvátehetően – soha többé nem jelentkeztek. Na, nem miattam, csak azért jöttek el az Egyetem utcába, hogy elbúcsúzzanak, Amerikába mentek vagy kibucnyiknak. Mondom, semmit sem tudok róluk. Anti bácsi viszont sokat segítette az öcsémet – de ez már egy másik történet, újabb világrész. Nagyapám vélt vagy valós irigységénél maradtunk el, aki soha nem tudta meg, hogy Anti öcsém hová ment Galacról, akkoriban nem nagyon áll levelezőviszonyban a két ország, beszélőviszonyban a posták. Azt sem tudta meg, amit Anti bácsi mesélt egy 87. utcai manhattani ház hatodik emeletén Andrásnak, hogy vagyona azért úszott el, mert le kellett fizetni a bukaresti, a török és a ciprusi, majd angol hatóságokat, hogy a kivándorlóhajó azokban a vészterhes időkben kiköthessen a haifai kikötőben. Holott visszafordíthaták volna, aknára futhatták volna, kitoloncolhatták volna Ciprusra a háromszázkilencven romániai menekülttel egyetemben. Nagyanyám nagyon finom érzéssel megtalálta a kompromisszumot: akkor hát legyen Vásárhely. Majdnem olyan, mint Kolozsvár, talán még emberibb méretű is, aszfaltos város, finom üzletek, jó könyvek, néha még a színház is felkeresi, sok lehetséges vásárló nagyapám terményforgalmi boltjához. Na és persze ott is vannak rokonok, ismerősök, barátok. Történt mindez 1923-ban, amikor Vásárhelyen Emil Dandea volt a polgármester, a szabadsággyűlölő liberális, a megtorlást fúvó nagy demokrata. Nagyapám befogta a lovakat, felült a szekér bakjára, és

elhajtott a mezőméhesi keskenyágányú vasúthoz, melyet csak néhány éve, tán az utolsó békeesztendőben adtak át a nb. közönségnek.

Bezzeg, amikor 1911-ben nászútra mentek a távoli Sziácsfürdőre, mert nagyanyám állítólag sehogy sem maradt terhes, márpedig egy tisztos zsidó család gyerekek híján olyan, mint kiszáradt almafa, mint haszon nélkül a bolt, mint az égbolt esőfelhő nélkül. A példázatok tovább ragozhatók, de nagyapám minden látszat ellenére praktikus ember volt, nem bízta a véletlenre az utódnemzés dolgait, sőt, nem bízott Szováta állítólagos hírnevében sem, hanem a béke viszonylagos csendjében felkerekedtek, nem törődtek a balkáni fenyegető helyzettel, s meg sem álltak Kolozsvárig azzal a kocsival, melyet apósa, Wiegner Jónás kereskedő bocsátott a rendelkezésükre. Ott jegyet váltottak, és két átszállással jutottak el a felvidéki Sziács fürdőre, amely aztán meghozta a kívánt gyümölcsöt. Nagyapámnak akkor fogalma sem volt, hogy ezt az utat részben még egyszer meg fogja tenni nagyanyámmal és több rokonával együtt, igaz, közben eltelik harminchárom év, nagyot változik körötte a világ, apám szülőfaluja más országban lesz, nagyapám pedig Magyarországon szorong negyven szeptembere óta, holott el sem költözött Vásárhelyről, szóval beköszönt megint a magyar világ, és ők utaznak azokban a bizonyos lezárt vagonokban, ahová csak egyszer adnak be vizet, Kassa előtt valamivel és aztán...

Ami azt illeti, apám szülőfaluját a közigazgatás kénye-kedve, a gazdaság és a katonai parancsok, diktátumok, békeszerződések, területi átszervezések ide-oda tologatták a megyék térképészeti átrajzolása közben. Ha hihetünk a lexikonoknak, s miért ne hinnénk még egy szabálytalan (családcentrikus) falumonográfia dacára is, a régi időkben nemes Kolozs vármegye egyik települése volt, az alsó kerületben, másként a mócsi járásban. (Mócson egy másik rokonom édegett, egy gyógyszerész a nagy népirtás után, a szerencsésen megmenekült vásárhelyi drogista, akit maga a segesvári Bayer-aszpirin ügynökből lett hóhér emelt ki a sorból; Kapesius azt mondta neki, te Dezső, ideálsz, magyarul mondta, ott az auschwitz rampán, ahová nagyapám, nagyanyám, anyám is megérkeztek ugyanazon a júniusi napon egy népes magyarországi transzporttal; D. Dezső Kolozsvárott '45-ben nem kapott patikanyitási jogot, de Mócsnak épp jó lesz, mondták, ott is temették el, sírja ma megtalálhatatlan, mondta unokaöcsém/unokája a minap, aki csak ezért jött haza Jeruzsálemből ötven év után); 1850-ben a forradalom és szabadságharc leverése után a megbüntetett Erdély közigazgatását átrajzolták, ekkor a rettegi katonai kerület kiscégi körzetében találta magát Velkér, a mezei. 1857-ben, ha valamit el kellett intézni, előbb Mócsra, fellebbezéssel Désre kellett elkutyagolni a vendégmarasztaló sárban, érdekes, az adószedők soha nem ragadtak bele, mindig idejében lecsaptak, volt valószínűleg kincstárilag osztott csodacsizmája minden perzekutornak, na mindegy, 1873-ban újra Kolozs megye része, majd 1880-ban új vármegye alakul a régebbi megye és a székely szék romjain, Torda-Aranyos, ennek is lön egy mezősegi kerülete, abban található tehát a falu. 1890-től a járás neve és kerülete változik, Mezővelkér Marosludast ismeri el járási székhelyül, 1920-ban nevében is románá lesz Velcheriu Turda-Arieş megyében, ja dehogy, judeţ-ben, Ludoşul de Mureş járásban (plasa); 1930-ban újra Kolozs megye sármási járásában örömködik, hogy aztán a bécsi határvonáskor a maradék Cojocna romániai megye sármási járását írják fel a postaküldeményekre, behívókra; na de a háború után sem nyugszik szegény ide-oda rángatott falunk, ui. előbb Kolozs tartomány sármási rajonjában vegetál, majd midőn a Magyar Autonóm Tartomány egészségtelen nemzetiségi koncentrációját oldani kell némiképpen, fontos nemzetpolitikai feladat hárul reá, Maros-Magyar, majd csak egyszerűen Maros megye része lesz. Mindmáig.

Közben népeisége fogy, nem csupán azért, mert nagyapám egész családját felpakolta, minekutána szétnézett a kiszemelt városban, ahol felajánlották megvétele neki a Feigelbaum-palotát, amelyet nagyapám veleszületett udvariasságból és előzékeny mozdulattal utasított el, átengedte a rendőrségnek és Siguranţának székhelyül, majd a kommunista rendőrségnek, élén Mihály József rendőrfőnökkel, aki apámat első hatósági orvosként alkalmazza még 1944 végén, midőn hazajön a munkaszolgálatból és az orosz kényszerbarátságából. Nagyapám nem akart akkora főtéri házat a nyakába venni, mintha megérezte volna, hogy legkésőbb 1948-ban ügyis ráteszi a kezét a kommunista állam a módosabb ingatlanokra, és ez rossz pont lenne apámnak, nekem a káderlapomon, amelyet akkor már minden élőről és holtról felfektettek a múltbéli adatok átvételével, de apámat így is kidobják az ideológiai katedráról, mert egykor cionista múltja is volt, kit érdekelt az osztályharc hevében, hogy tulajdonképpen egy baloldali szervezetben ténykedett?

Miután nagyapám Vásárhelyen megvette Csiszár Lajos építőmester egyik házat, azt, amelyben 1908-ban megalakult és működni kezdett az első Zeneiskola, a konzervatórium, melyet Metz Albert vezetett, s ennek a Metz Albert főzeneigazgatónak orvos fiát váltja majd apám az egyetemen egy preklinikai tanszék élén, és M. A. lánya is a katedrán fog dolgozni mint a kolozsvári egyetemről kidobott 56-os lázongó, forrófejű hallgató, és ennek következtében, mikor végül az amnesztia kihirdetését követően lediplomázik, nem tanár, hanem színkritikus lesz, testvére pedig Amsterdamban világhírű kvartettet alapít, de ez végleg nem a szülőfalu, hanem az én szülővárosom újkori történelméhez tartozik; szóval ekkor nagyszüleim beköltöztek Vásárhelyre, és ott élt a család 1923-tól 1953-ig kisebb megszakítással, melynek okát a fentiek alapján könnyen megsejtheted, kedves olvasó, szóval Nagyapát és Nagyanyát innen, ebből a házból viszik el május harmadikán a koronkai téglagyárba, ahol már ott van anyám, és néhány nap múlva megérkezik nagyapám és nagyanyám jövődő apa- és anyatársa, de ezt ők nincs honnan tudják, és ebbe a házba, városba érkezik haza apám,

és idehossa feleségül anyámat, itt tartják meg az udvaron az esküvőjüket, és visszkapják azt a néhány fényképet, amely nagyapámat kis bajuszkával ábrázolja az első világháború korában, és korán őszülő nagyanyámat, aki egész életében első leánygyermekét gyászolta, akit elragadott a spanyolnátha, és itt születnek meg a fiak (unokák) M. és A., itt nyílik meg és megy tönkre apám orvosi rendelője, innen költöznek fel az Egyetem utcába...

... holott mindez valószínűleg nem így történt volna, ha nem költöznek el az apám szülőfalujából, amely 1940-ben Dél-Erdély része maradt, ám ennek dacára már több mint fél százada egyetlen zsidó sem él a faluban, és magyar is csak egyetlenegy a legutóbbi népszámlálás szerint. Ha meg nem halt.

Kategória: Sétatér

Denumire autor: Sebestyén Mihály

Látó Szépirodalmi Folyóirat